

GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT

NOVEMBER / DECEMBER 2018

OKTOBER 1943

Danske jøders flugt til Sverige

Del 2

NUMMER 7 / 2018

Forside:

Fiskere fra Kastrup Broforening fotograferet i 1930. Fem af dem har helt sikkert sejlet jøder til Sverige. Derudover er der familiemedlemmer til andre fiskere, som også fragtede illegale flygtninge i oktober 1943.

Bageste række fra venstre : Lauritz Larsen, Peter Mørk, Eibert Larsen, ubekendt, Poul Petersen, Villiam Frandsen, Henrik Jensen og Johannes Nielsen. Mellemste række fra venstre: Carl Fræg Petersen, Christian Jørgensen, Niels Olsen og Peter Zimling. Forreste række fra venstre: Wybrandt Johansen, Albert Nielsen, Martin Nielsen og Peter Clausen.

Fotograferet i 1930.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B4326

Copyright:

Ophavsretten til billederne og illustrationerne tilhører Tårnby Stads- og Lokalarkiv, en anden institution eller en professionel fotograf. Fotografierne må ikke bruges i andre sammenhænge uden tilladelse. Har du brug for et billede eller en illustration, kan du henvende dig til Tårnby Stads- og Lokalarkiv.

For enkelte billeder har det været umuligt at finde frem til den retmæssige ophavsretsindehaver. Dersom Tårnby Stads- og Lokalarkiv krænker ophavsretten, er det ufrivilligt og utilsigtet. Såfremt du mener, der er materiale, der tilhører dig, bedes du derfor kontakte bibliotek@taarnby.dk

Kilder:

Interview

Bergstrøm, Vilhelm: En borger i Danmark under krigen. Dagbog 1939-1945.

Petersen, Robert (Bob): Vore oktoberdage 1943. En kopi. 1987. Dansk Jødisk Museum.

Katznelson, Ib: Lad ham dø. 2-årig i Ravensbrück og Theresienstadt. Syddansk Universitetsforlag 2017.

Hjortsø, Thomas: Den Dyre Flugt. Pengenes strøm under redningen af de danske jøder i 1943. People's Press 2010.

Gilbert, Martin: Imperial Russian History Atlas. Routledge & Kegan Paul 1978

Kristensen, Henrik Skov, Claus Kofoed & Frank Weber: Bomber over Danmark. Vestallierede luftangreb under 2. Verdenskrig. 2. udgave, 2012.

Saltholmsbrødrene under krigen – historier og erindringer. 2016.

HVIS DU VIL VIDE MERE:

Tjek arkivets del af bibliotekets hjemmeside på www.taarnbybib.dk

ISSN 1397-5412

© Tårnby Stads- og Lokalarkiv 2018

Tidsskriftet GLEMMER DU

Tekst og redaktion: Lone Palm Larsen

Layout: Anne Petersen

OKTOBER 1943 – DEL II

Danske jøders flugt til Sverige

For 75 år siden udviste mange stort mod og medmenneskelighed, de trodsede den tyske besættelsesmagt ved at hjælpe jøder til det neutrale Sverige væk fra deportation. For mange har det været et tabu at tale om flugten. De danske jøder fandt det svært, fordi jøder fra andre lande havde været udsat for holocaust, så flugten til Sverige syntes ikke værd at fortælle om. Hjelperne fortalte ofte beller ingenting, da de ikke selv regnede det for noget, men ved at sabotere de nazistiske udryddelsesplaner var det også en slags modstandsarbejde. For mange af fiskerne blev sejladserne over Øresund indgangen til at være med i det illegale arbejde under besættelsens sidste år.

Tiden var også en anden – dengang blev der ikke talt så meget om, hvad man havde været udsat for. Der blev lagt låg på følelserne – ”det taler vi ikke om”. For nogle blev det for meget at holde det for sig selv, de begyndte at skrive erindringer og bøger samt fortælle om deres oplevelser. Nogle af de begivenheder fra oktober 1943 kan du læse om i dette nummer af Glemmer Du. Historierne har alle en berøring med Kastrup.

Eiler Wybrandt Christensen fra Bredagervej 13 skrev om nogle af fiskerne, der sejlede de danske jøder til Sverige fra Kastrup. Fem af dem kan ses på forsiden af Glemmer Du.

Indrykket bekendtgørelse i Tårnby Bladet fra 20. oktober 1993 på side 11.

FISKERNE

I 1993, da det var 50 år siden jødeforfølgelsen og flugten, sendte Eiler Wybrandt Christensen en meddelelse til Tårnby Bladet. Den blev bragt den 20. oktober. Han efterlyste fokus på, hvad der var af sejlads fra Kastrups havne – og med rette. Det er ikke megen bevågenhed fiskerne har fået for deres indsats.

Fisker Martin Nielsen sejlede jøder til Sverige. Der var mange andre bag sejladserne langs østkysten på Amager. De havde ikke altid selv en båd, men de havde erhvervstilknytning til havet. Fotograferet i 1938.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B7683

Som ung mand fulgte Eiler jøderne ned til fiskerne, så panikken og skrækken ikke fik dem til at gå forkert. Det var der stort brug for, det var mørkt og ukendt, så lokalt kendskab var nødvendigt. Han var et første-handsvidne om, de mange, der hjalp. Eiler Wybrandt Christensen nævner følgende navne, som han vidste havde sejlet jøder væk fra faren i Danmark.

Martin Nielsen
 Bror Nielsen
 (søn af Martin Nielsen)
 Kurt Nielsen
 (søn af Martin Nielsen)
 Ole Peter Nielsen
 Albert Nielsen
 Bent Nielsen
 (søn af Albert Nielsen)
 Willy Jensen (ungkarlen)
 Georg Frandsen
 Carl Petersen
 Wibrandt Johansen
 (Eilers fars fætter)
 Gerhardt Fræg Petersen
 (Eilers egen fætter)
 Eibert Larsen
 (Eilers morbror)
 Edvard Bergmann

Også andre var med til at sejle de jøder og senere andre flygtninge over Øresund.

Journalist og senere chefredaktør på Ekstra Bladet, Leif B. Hendil, var med til at organisere den del af flugten, som hørte under Dansk Svensk Flygtningetjeneste. Han fortalte til bogen *Den Aabne Dør*, som er et referat af et møde den 30. november 1945 om, hvordan Dansk Svensk Flygtningetjeneste fungerede. Her nævnte han nogle af de fiskere, som han havde kontakt med, for at sejle jøder og andre flygtninge. Det var brødrene Knudsen fra Saltholm – nemlig Niels, Ole og Svend. Også Kurt Nielsen og Georg Zimling var med. Hendil giver dem signalementet: ”Det er gode typer!”

EN VEN OG HJÆLPER

Dansk Jødisk Museum har fået indleveret en beretning fra en hjælper, som pludselig skulle udvise heltemod og stor opfindsomhed for at redde hans jødiske ven og dennes familie. I det følgende bringer Glemmer Du et uddrag og resumé af Robert Schandorff Petersens fortælling.

Robert Schandorff Petersen boede med sin kone i et lille

Robert Schandorff Petersen – kaldet Bob – da han hjalp flygtninge til Sverige. Han skabte kontakter til fiskerne, ventelokale og transportmuligheder for en storfamilie på 15.
Foto: Dansk Jødisk Museum, JDK275F6

hus i Rødovre med tre små rum. Den 29. september 1943 blev de ringet op af deres venner gennem mange år. De var jøder og ville vide, om familien kunne være hos Petersen. Det viste sig senere også at inkludere forældrene og søskende med familie – i alt 15 mennesker. Der var en masse praktisk at ordne med 15 ekstra i huset plus familien Petersen på fire. Det drejede sig om mad i en rationeringstid, madrasser og sovepladser, men også hvordan

så mange mennesker ikke skulle vække opsigt f.eks. på vej fra bussen til hjemmet. Robert skulle arrangere overfarten til Sverige. Imens tog hans kone sig af forplejningen af de mange mennesker. Han ville ikke have dem over ved Gilleleje, fordi havnen der var overrendt. Robert Petersen tog til Køge Havn uden at kende en eneste. Han tog bestik af en flok fiskeres holdning til situationen ved at snakke med dem, men først da to fiskere

blev skilt fra gruppen og en lovet betaling på 12.000 kr. blev nævnt, indvilligede de. Der blev arrangeret et rum på en café på havnen, hvor de femten kunne vente indtil lidt i otte om aftenen, hvor der var spærretid. Så de kunne skjule sig i mørket. Som kaldenavn i disse situationer kaldte han sig selv for Bob.

De måtte tage af sted med toget i par med passende afstand for ikke at tiltrække al for megen opmærksomhed.

Med Amagers lange kyststrækning og dengang mange fiskere var der mange, der reddede livet ved at tage over blandt andet fra Kastrup. Her et luftfoto fra 1954.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B1844

To hjælpere – bekendte af de flygtende – assisterede. Det var mest for at finde vej i en situation, hvor det var svært at holde hovedet koldt. Det er sikkert ikke let, når man er på flugt uden nogen viden om fremtiden. Alt forløb godt, selvom der var megen dramatik med skipperen, der ikke ville alligevel, fiskerne, der drak skipperen fuld og ”lånte” hans skib, tyskernes vagtstue hvor de patruljerede fra lige ved havnen og en dansk politbetjent, som valgte at se den anden vej.

På cafeen inden de tog afsted, beskrev Robert Petersen, hvad han kaldte et fænomen, når nogen skulle forlade Danmark, kom de med en papirlap på familiemedlemmer og venner, som de flygtende ikke vidste, hvor var. Det betød, at Robert blev til Bob i yderligere et par uger, mens han prøvede at finde ud af disse menneskers skæbne og om muligt få dem skibet til Sverige.

Fra at have hjulpet sine venner og deres familier over Øresund, blev hans opgave at op-søge adresser på folk, der var gået under jorden.

Bob – mange år efter – med nogle af de flygtninge, som han fik hjulpet til Sverige. Fotoet er på alle måder livsbekræftende, da også den næste generation er med til gensynet i Køge Havn. Fotograferet i 1993 – 50 år efter flugten.
Foto: Dansk Jødisk Museum, JDK275F7

Bergmanns gård på Saltholm ved højvande i 1941. Saltholm blev på mange måder en del af flugtruten til Sverige. Her blev flygtninge sejlet til og derfra videre til Sverige, men også beboerne på Saltholm var meget aktive – både i forbindelse med jødernes flugt og med andre, der skulle bringes i sikkerhed i nabolandet. Det gjaldt familierne Bergmann, Knudsen og Zimling.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B7706

Han prøvede at skabe tillid til de jøder, som var bange for, at han var andet end en ven og hjælper. Han fortalte gennem brevsprækken i døre, der ikke blev åbnet, fordi de ikke ville røbe sig. Han nævnte dem, han allerede havde hjulpet til Sverige. Flere gange kom han tilbage for at vise, at han var til at stole på. Ting, der kunne bringe Bob selv i fare, hvis de forkerte lyttede med. Til sidst troede de på ham og fik mulighed for at indfri sedlernes

ønsker om hjælp til flere flygtende jøder.

EN FLUGT FRA AMAGER

Robert Schandorff Petersen fik altså en ny opgave med at finde slægtninge til de jøder, han havde hjulpet med at komme til Sverige.

Han lærte sig selv, hvordan han, dels kunne aflæse folks sindelag, dels skabe tillid, så andre ville hjælpe til med flugten.

Han fortæller:

På den måde fik jeg efterhånden støvet tilholdsstederne op for ca. 15-16 personer, som jeg fik til at tro på mig og tilid til, at jeg ville hjælpe dem så godt, det nu kunne lade sig gøre. Men i de dage havde jeg mange andre gøremål foruden at finde frem til skjulestederne for mine venners bekendte og bekendtes bekendte, nemlig dette: At jeg også havde fået til opgave at sørge for tre familiers lejligheder, bohaver, økonomi etc. I den forbindelse havde jeg været med min ven hos hans sagfører på Nytorv, som ville hjælpe mig med dette. Jeg opsøgte ham, og gudskelov påtog han sig en del af ansvaret med det økonomiske, og da vi talte om mit andet problem med transport til Sverige for alle de mennesker, som regnede med min hjælp, så gav han mig et telefonnummer, hvor der måske var en mulighed for at klare mit transportproblem, jeg skulle bare hilse fra ham, så ville de hjælpe mig.

Og rigtignok, efter en kort samtale hvori jeg fik fortalt om min første transport, og hvad den havde afstedkommet af nye rejselystne, blev jeg indviet

i planer om en større transport, der skulle foregå i nær fremtid fra et sted på Amagerkysten, men ville få nærmere besked, når jeg ringede i morgen. Det viste sig, at denne større transport skulle foregå med en stor pram, som ellers blev brugt til at transportere køer over til Saltholm til græsning om sommeren.

Robert fortsætter:

Det første jeg nu måtte foretage mig var at få fat i nogle mennesker, der kunne hjælpe mig med at få hentet de rejsende, så de lige kunne være på det rigtige sted på det rigtige tidspunkt, så vi kunne nå at sørge for, at de rejsende kom godt af sted til Sverige, og at vi selv kunne nå at komme indendørs inden udgangsforbuddet satte ind kl. 20.

Jeg fik nu brug for nogle af de Taxachauffører, jeg havde kørt rundt med i dagene forud. Jeg havde da gjort det at vænne mig til at sætte mig foran hos chaufføren og teste ham for hans tanker i relation til den politiske situation, og specielt til det, der interesserede mig mest: Om jeg kunne stole på hans pålidelighed, og om han

To fra Civilt Beredskab patruljerer ved Maglebylille. Flygtningene var heldige, når de stødte ind i det danske civile beredskab i stedet for besættelsesmagtens soldater. Fotograferet 1941.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalkiv, B1418

mod sædvanlig betaling ville køre for mig på de betingelser og tidspunkter, som situationen krævede. På den måde havde jeg fået telefonnumre, vi blot skulle ringe til og sige, at det er fra Bob. Det lille ord blev i de nærmeste dage derefter et slags Sesam [...] med en ligefrem magisk virkning.

Det lykkedes for mig at få Grete samt to af mine bedste venner som hjælpere ved denne transport, som var ikke så lidt anderledes end den i Køge. Da jeg næste dag ringer og siger, det er Bob, er der straks stor velvilje – det aner mig, at

de har kontaktet sagføreren – og bliver informeret om de nærmere detaljer for aftenens aktion. Jeg får da travlt med, sammen med en af mine Taxavenner, at komme rundt til alle de rejsende og får sat dem ind i, hvad der skal ske denne aften, og at de må være parate kl. 18:30 og have 1.000 kr. pr. næse og ingen bagage. Så vil der komme en hjælper og hilse dem fra Bob, og alt vil gå som smurt. Tanken om, at noget ville mislykkes, var overhovedet ikke til stede i min bevidsthed.

Om eftermiddagen samlede vi fire hos nogle fælles venner på Frederiksberg, hvorfra vi ville starte samtidig og igen mødes efter aktionen. Jeg gennemgik nu meget nøje detaljerne for aftenens begivenheder med de tre andre, og med et kort foran os viste jeg, at der ud for en boulevard på Amager er en badebro, som går langt ud over det lavvandede stykke strand ud til, hvor vandet er godt og vel en meter dybt. Her vil små robåde tage de rejsende med ud til kreaturprammen, som ikke kan gå så langt ind mod land. Det ville også være alt for risikabelt, hvis der skulle ske det uheldige, at tyskerne skulle opdage noget med så mange mennesker samlet i et fartøj, som ikke hurtigt kunne forsvinde i mørket.

Den nervepirrende beretning fra Robert Schandorff Petersen fortsætter:

Jeg havde fået at vide, at tyskerne patruljerede langs Amagerkysten både med militærbiler ad strandvejen og med fly, der med projektører lyste langs med stranden efter eventuelle jødiske flygtninge,

så der måtte udvises meget stor forsigtighed og snarrådighed af os hjælpere, for jeg vidste nu af erfaring, at det ikke er noget, de rejsende er besjælet af i deres nuværende situation.

Derfor lød planen således: Når vi kom til boulevarden, skulle vi stå ud af taxaen der, hvor den begynder, og gå to og to på højre side ned mod stranden og ikke for tæt på hinanden. Her var fortovslygter, der lyste lidt, så man kunne se betydeligt længere frem, end vi kunne i Køge Havn. Når man så ned til, hvor boulevarden ender, og stranden er på den anden side af strandvejen, vil der stå en mand, der enten vil give tegn til at gå ud mod badebroen, eller hvis der er for mange derude, da vil man få besked om at gå over på modsatte side af boulevarden og gå tilbage og tage en omgang til, indtil der er plads på badebroen til flere. Der må nemlig ikke opholde sig nogen på broen ud over dem, som der i øjeblikket er robåde til at tage imod. Hvis – eller når – tyskerne tropper op, må der ikke befinde sig mennesker på badebroen, som ikke hurtigt kan

komme i både og forsvinde i mørket. De ville være uhjælpeligt fortabte, hvorimod så længe man går på boulevarden med villahaver hele vejen på begge sider, kan man hurtigt komme i skjul ned ad sideveje eller i haverne.

Når tegnet så bliver givet, og man skal ud på broen, vil der stå en mand med en stor mappe, hvori vi skal lægge de 1.000 kr. pr. rejsende ned, og vi skal da hjælpe med at få dem med i robådene, for vi kan ikke være sikre på, at der er en badetrappe, de kan gå ned af, der hvor robåden lægger til. Og en ting til fik jeg besked om: Hvis det ulykkelige skulle ske, at f. eks. en flyver med lyskaster ville nærme sig badebroen, og vi med rejsende skulle være der og ikke kunne komme i både og væk, skulle vi sørge for, at alle straks ville springe i vandet og gemme sig inde under broen.

Vi aftalte med vore Frederiksbergvenner, at vi kom tilbage der, når det var overstået og overnattede hos dem, da vi ikke kunne regne med at nå hjem til os selv, inden spærretiden satte ind. Jeg ringede så efter fire taxaer, som jeg på forhånd havde adviseret, og

ca. 18:30 kørte vi hver af sted for at hente vore rejsende og ankom nogenlunde samtidig til det aftalte sted, og de tre taxaer kørte igen, mens jeg bad chaufføren, jeg havde kørt med, vente på os fire, så vi kunne komme tilbage til Frederiksberg inden kl. 20.

Robert Petersen fortæller om den sidste del af strækningen: Så begyndte vandringeren mod stranden, og som jeg havde ventet, var der allerede mange mennesker på broen, så vi gik en tur til. Da mine fire og jeg nærmede os næste gang, kunne jeg se, at der var noget, der kiksede, for de rejsende ville ikke mere gå videre og tilbage. De ville nu ud på broen, de troede nok, at de var nærmere målet derude end på villavejene, og det var der nok ikke noget at sige til, så angst de var. Jeg kunne heller ikke få mine fire til at fortsætte mere og kunne ikke hindre dem i at løbe ud på broen. Jeg var nødt til at følge efter dem, men lagde først pengene i mappen som jeg skulle. Broen var ret lang, og da jeg nærmede mig enden, kunne jeg se, at der var samlet ca. 20-30 mennesker på

Vejene i Kastrup var ikke meget forskellige fra fotoet her fra 1940. Vejen er belagt med brosten, men der er dog fortov i den ene side. Kvinden cykler op ad Saltværksvej ud for Skottegården, og skiltet viser, hvor den tidligere Kastrupgårdsvej lå. Vejen blev overflødig, efter det i efteråret 1944 blev besluttet at forlænge Kastrupvej over Saltværksvej.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B2934

de sidste par meter. Det gik ikke så hurtigt med at komme videre med robåde, der har sikkert nok været et godt stykke ud til prammen, og selvom der var flere robåde i gang, gik det meget langsomt, for der kunne kun være fem rejsende med hver robåd. Nu var vi virkelig fanget i en fælde, hvis uheldet var ude [..., red.] Og det var det, så det ud til. For et stykke inde over byen kunne jeg se en flyver med en lyskegle ned

mod strandbredden nærmere sig faretruende. Jeg kunne hurtigt overse, at vi umuligt kunne få alle disse mennesker til at springe i vandet og ind under broen, inden lyskeglen havde fanget denne vandpantomime, hvis den ville ramme os her ude, hvor vi stod. I stedet for sagde vi til dem, at de skulle dække ansigter til eller se ned ad mens flyveren fløj forbi. Og nu viste det sig heldigt for os, at badebroen var så lang, for

Skibe som disse sejlede jøderne i sikkerhed til Sverige. Politiet kontrollerer legitimationskort inden postbådfører Cornelius Petersen kan sejle til Saltholm i anledning af et jagtselskab.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B4189

lyskeglen, som bevægede sig langs med vandkanten, nåede slet ikke i nærheden af os.

Men det var en slem forskrækkelse, og vi åndede lettet op, da vi så den forsvinde og kunne nu i ro og mag få resten af de rejsende sendt af sted. Vi begav os indad mod stranden for at komme hen til taxaen, der ventede på os. På stranden sagde vi farvel til de andre hjælpere – vi var i alt en 10-12 stykker, da vi hørte motorstøj nærme sig. Så det kan nok være, at vi fik fart på ned ad villavejene og over rækværket til villahaver og

nåede lige at få gemt os i mørket, da en militærvogn sendte sin lyskegle på vejen, som vi få sekunder før var løbet ned ad. Også denne gang slap vi med skrækken, og jeg bad i mit stille sind om at blive fri for en tredje gang. Glade og lettede nåede vi hen til taxaen i så god tid, at vi lige kunne nå at komme til vore venner på Frederiksberg, inden udgangsforbuddet trådte i kraft.

Vi fik alle ringet hjem til vore kære og meldt OK, og på gensyn i morgen. Så kan det nok være at snakken kom i gang,

Amager Strand set fra Kastrup Glasværk. Der ses mange skibe på havet. De sejlet ganske tæt på kysten, og kun meget erfarne i disse farvande kan sejle uden at gå på grund. Fotograferet 1940-1945.
Foto: Tårnby Stads- og Lokalarliv, B7702

alle havde sin egen lille krølle på aftenens begivenheder at berette om. Men en af dem var ikke særlig morsom for mig at høre, og det var, da min gode ven fortalte, at da han ville have penge, får han stukket en tegnebog ud med ordene: Du kan beholde den med, jeg har ikke brug for den mere. Først da de går på boulevarden, ser han, at der kun er 800 kr. i den, flere penge havde de ikke kunnet skrabe sammen. Da han havde lagt tegnebogen i mappen, kunne han ikke få

sig selv til at sige det til mappemanden, men sagde blot det er fra Bob, og han havde svaret, det er i orden.

BENT NIELSEN

Fra Kastrup har der også været en livlig aktivitet på Sundet via Saltholm til Sverige. Både jøder, modstandsfolk og andre, som af en eller anden grund var i fare herhjemme, blev fragtet til Sverige - nogle gange via Kastrup Broforænings havn, andre gange fra

Syrebroen eller fra en sten-sætning på den sydlige del af stranden før lufthavnen. Bent Nielsen fra Kastrup Broforening fortæller, at der var et stort skur nede på havnen, og der sad tyskere på den ene side og dansk politi på den anden side, og hver gang de skulle sejle ud af havnen, skulle de have et stempel.

Det blev også kontrolleret, om man havde fiskeredskaber med. Det havde vi selvfølgelig. Vi havde også fiskeredskaber med, når vi sejlede med jøder. Så sejlede vi ud med redskaber, og så tog vi jøderne op på hjørnet herhenne, efter vi var sejlet ud af havnen. Da var lystbådehavnen ikke bygget endnu. Der var et lille anlæg derhenne, der

FRYGT OG FARE

I bagklogskabens klare lys er der mange, som har spekuleret over, om det egentligt var så farligt at hjælpe flygtninge til Sverige. Var det nødvendigt at tage så mange penge for en sejltur over Sundet, når fiskerne alligevel ikke rigtigt så ud til at risikere liv, frihed eller båd. I mange tilfælde var der beretninger om, at de tyske soldater så den anden vej. De greb ikke ind. Det var specielt Gestapo og ved razziaer – især i kort efter deportationsordren blev givet – at jøder blev pågribet under flugten. For den enkelte hjælper, flygtning og fisker har det dog næppe haft den store beroligende effekt, dels vidste de ikke dengang, hvad vi nu ved om den stiltiende accept af de danske jøders flugt til Sverige, dels betød det intet, hvis man rent faktisk blev taget under flugten. I beretningerne er det helt klart, at folk var bange. Det hjælper ikke i situationen, at man bagefter kan sige, der næsten aldrig skete noget. Uden sammenligning i øvrigt, så var mange i Kastrup bange for at bo dér. De frygtede, at lufthavnen ville blive bombet af de allierede. Det har imidlertid vist sig, at Kastrup Lufthavn aldrig var målet for en egentlig bombeaktion. Lufthavnen var ikke betydningsfuld nok i forhold til troppetransporter, materiel og andre krigsstrategiske forhold.

Skurene i Kastrup Broforening var muligvis nogle af de skjulesteder der blev benyttet. Fotograferet omkring 1950-1959.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarliv, B7942

hvor kajakklubben ligger nu, og der var også en stensætning, så vidt jeg husker. Man kunne se fra skurene, at bådene gik ind igen, men den menige tysker ville ikke gøre noget. Det var også en tysker, der advarede hans far, Albert Nielsen, da han måtte tage til Sverige. Bent Nielsen kender ikke noget til, hvordan jøderne kom ned til havnen, og hvordan de blev kontaktet. Han var bare 19 år dengang, og fik blot at vide af faderen, at nu skulle han sejle over. De havde tre små børn med den første gang, han sejlede.

Børnene fik bedøvelsesmiddel, så de ikke skulle hyle, hvis der var tyske patruljebåde på vandet. Nu var vi stedkendt, og vi løb direkte over til Saltholm og ind på det lave vand. Det var i mørke, og der var hverken lanterner eller lysbøjer derude, så man skulle være stedkendt, og det har jeg været, lige fra jeg var 6 år. Patruljebådene kunne ikke gå ind på det lave vand, så vi sneg os lige så stille over på den anden side af Saltholm og over i svensk farvand.

Bent Nielsen fortæller om risikoen, som fiskerne tog. Dem der blev taget og hvis båd blev

konfiskeret, blev sat fri efter et stykke tid og båden blev frigivet. Derimod tog mange selv til Sverige, når der blev for farligt i Danmark. Mod krigens slutning var der en hel Kastrup-koloni i Limhamn, så mange at de holdt en samlet juletræsfest.

KURT NIELSEN

Kurt Nielsen var også af fiskerfamilie i Kastrup fra Kastrup Broforening. Han har sejlet mange mennesker illegalt over til Sverige under krigen, men

han har også sejlet med breve og depecher.

Han beretter:

Jeg aner ikke, hvad det var, og ikke hvad de hed, dem der kom med det. Det måtte man ikke vide. Brevene blev transporteret til Sverige. Til at begynde med kun halvejen, så kom der en anden og hentede dem. Det var en svensk fisker, som hed Henning Hanson fra Limhamn. Han lå altid og pilkede torsk derude. Før at det ikke skulle se for åbenlyst ud, smed jeg det, jeg havde med i vandet med en lille bøjle, og så

OKTOBER 1943

Der var flere steder at flygte fra i Kastrup. I Maglebylille var der Thyges Bro, men det var meget tæt på lufthavnen, hvor der blev patruljeret ekstra meget. Fotograferet omkring 1940-1945.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B3228

pilkede jeg også torsk og sejlede hjem.

Kurt Nielsen fortæller også om det lille skur på havnen, hvor det danske politi og tyskerne sad. Her blev sejlerpasset stemplet. Han erindrer specielt en tur med et ældre ægtepar, som ængsteligt spurgte til vejret, inden de blev lukket nede i kahytten forude. Albert Nielsen, som var Kurt Niensens far og skipper på turen, forsikrede ægteparret om, at vejret var fint.

Kurt forklarede: Da vi kom op ved sydvest-revet ved Salt-

holm, var der et hav af den anden verden. Da vi kom over til Sverige, måtte vi nærmest trække dem op af kahytten, som måtte gøres grundigt rent bagefter. Vi skulle skynde os, for vi skulle helst være hjemme, inden det blev lyst.

Vi sejlede helt ind til Kastrup losseplads, hvor der var bolværk ud til vandet, og der lå vi lige så stille. Jeg siger bare, at havde jeg været tysker, havde jeg snuppet allesammen derude. Jeg vidste godt, hvordan der var, men de havde jo ikke den erfaring, som vi havde.

Lossepladsen, som den så ud i tiden 1945 til 1950. Den lå over for Syrefabrikken på Amager Strandvej. Tårnby Brandvæsen er i gang med en brandslukning. Efter sigende hændte det tit, at der gik ild i skraldet.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarliv, B412

Tyskerne var på Kastrup Fortet, som lå lige overfor. En gang gik en tysker vagt på Amager Strandvej og havde stoppet nogen af gruppen. Men så tog de ham med i stedet. Jeg ved ikke, hvordan han så ud, eller hvem han var af dem, vi havde med. Jeg hørte senere, at han var lykkelig for at komme med derover. Han blev puttet ind under fordækket, der kunne han ikke lave så meget vrøvl.

Vi sejlede helst ikke, når det var fuldmåne. Vi havde ingen kahyt, så de sad i den åbne båd. Senere arbejdede vi sammen med Svend og Ole Knudsen og Georg Zimling fra Saltholm. De havde en stor båd, som kunne tage op til 40 personer – så sejlede vi den lille jolle ind til lossepladsen, samlede folk op og sejlede dem til Saltholm til den store båd, som så sejlede dem videre til Sverige.

Bagefter sejlede Kurt Nielsen med sin egen lille jolle, men da var det mest frihedskæmpere og andre, som havde ærinde i Sverige. Nogle blev sejlet både frem og tilbage med de samme mennesker. Kurt Nielsen var afsted i alt 105 gange.

Senere da jeg kom til Sverige, var jeg med i Gøteborg for at hente en hurtigbåd, som var skænket af rige svenskere eller jøder fra Amerika. Det var en blank og fin mahognibåd, men så malede vi den over med grå maling.

Foruden båden, som blev brugt til transport med Sverige som base, havde fiskerne det også godt i Sverige med mange af de fornødenheder og forbrugsgoder, der ikke kunne købes i Danmark under besættelsen.

Fisker Ole Peter Nielsen på fiskerbåden Helga. En de mange helte der hjalp med at få de danske jøder i sikkerhed. Fotograferet i 1947

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B7688

Poul Georg Zimling var fisker. Han var ugift og boede sammen med sin 70-årige far på Skøjtevej 7 ifølge folketællingen 1940.

Båden, K31 – kaldet Maggi, havde han anskaffet omkring 1935. Den er blevet brugt til at sejle jøder til Sverige. Han blev taget af tyskerne og sad en uge i Vestre Fængsel.

Fotoet bærer præg af at være taget ombord med let bølgegang. Poul sejler med hans søskende omkring 1953.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B7916

Kurt Nielsen har fortalt om, hvordan det var at sejle til Sverige. Her kort gengivet:

For at sejle over om natten til Sverige skulle man passe på de tyske skibe og konvojer – de sejlede i den dybe rande. Fiskerne var jo kendt på vandet, så de vidste, hvordan de skulle komme uset over Øresund.

Når skibet lå stille, kunne man høre gennem vandet, at

de tyske skibe kom sejlede med deres rungende motorer. Fiskerne forsøgte at komme så tæt på vandoverfladen som muligt for at høre dem. De havde også nogle meget fine kikkerter, så fiskerne kunne holde øje med, hvor mange tyske skibe der kom, og i hvilken retning de sejlede.

Fiskerne fortalte det videre til en telegrafist, som ifølge Kurt

Nielsen hed Jørgen Petersen og var sejlet til Sverige. Han sørgede for, at informationerne kom videre til de allierede og til modstandsbevægelsen.

Den viden som fiskerne havde om sejlforholdene udnyttede de til fulde. Deres mere fladbundede og små skibe kunne komme langt væk fra de trafikkerede dybe sejlrender. Det var en af forklaringerne bag fiskernes mulighed for at sejle til Sverige uden den store bevågenhed fra tysk side.

Fiskerbådene sejlede med flygtende jøder, deres hjælpere og senere med modstandsfolk. Også informationer og breve blev fragtet over Øresund.

TÅRNBY FOLKEREGISTER

Fredag den 9. december 1944 om aftenen blev Tårnbys Folkeregister bortført. Det blev bekendtgjort af Reuters Bureau i en pressemeddelelse:

Ved 20-tiden i aftes kørte en lægebil og en lastbil op foran Tårnby Rådhus. Tolv revolverbevæbnede mænd fordelte sig rundt om bygningen, mens tre ligeledes bevæbnede mænd

med falske nøgler skaffede sig adgang til rådhuset, hvor der på dette tidspunkt kun var tre kvindelige rengøringsassistenter i funktion.

Disse blev holdt op i det ene kontor af den ene revolvermand, medens de to andre begav sig ind på hovedkontoret, hvor de bemægtigede sig indholdet af de skabe, i hvilke kommunen opbevarer folkeregistrets kartotek kort - mellem 14.000-16.000 i tal. Disse blev hældt ud i kontorets papirkurve, som derpå blev båret ned i lastbilen. Hele aktionen stod på i 20 minutter. Så trak revolvermændene sig tilbage og kørte bort sammen med de tolv mand, der stod på vagt uden for rådhuset.

Sådan sluttede meddelelsen.

Det har sikkert hjulpet mange, at folkeregistret forsvandt. Det hjalp de politifolk, der skjulte sig for besættelsesmagten, da politiet blev interneret den 19. september 1944. Også dem der ønskede sig en ny identitet på grund af modstandsarbejde gavnede det, at dokumenterne forsvandt. Desuden hjalp det også fiskerne, at deres erhverv ikke længere var muligt at finde for besættelsesmagten

Administrationen på rådhuset i Kastruplundgade, hvor blandt andet folke-
registret var placeret. Fotograferet i starten af 1930'erne.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarliv, B1086

i folkeregistret. Mange af fiskerne sejlede med post, modstandsfolk og flygtninge til Sverige.

Senere dukkede folkeregistret igen op på rådhuset.

En forklaring på, at ikke flere fiskere blev arresteret af tyskerne, var nok også, at de nåede at sejle til Sverige.

De blev selv flygtninge. Nogle af dem fortsatte oven i købet med at sejle for at redde andre i knibe i det besatte Danmark til det neutrale Sverige.

Der var mange, som tog stilling og aktivt hjalp de danske jøder afsted til Sverige fra kysten ved Kastrup.

Vil du være med til at skrive Tårnbys historie?

Hvis du har kendskab til nogen, der flygtede eller hjalp andre med at flygte, må du meget gerne fortælle historien. Det kan også være du har fotografier fra krigen og de havneområder, der blev brugt til flugten. Arkivet er meget interesseret i din fortælling.

Du kan også fortælle, hvad du ved om de billeder, der er i dette Glemmer Du.

Skriv til arkivet på bibliotek@taarnby.dk og fortæl din egen historie.

Det er næsten ikke til at forstille sig, hvordan det må have været at gå ned af den spinkle og smalle bro – uden gelænder. Det har været en fuldstændig mørk oktober-aften omkring spærretid. Der var intet lys bortset fra månen og de tyske lyskastere, som ingen ville fanges i skæret af. For enden af broen kunne ligge en mindre båd, der var forbindelsen til en lidt større med Sverige som mål.
Foto: Tårnby Stads- og Lokalkiv, B3227

TÅRNBY STADS- OG LOKALARKIV

Du kan henvende dig til arkivet i bibliotekets åbningstid. Se åbningstiderne for biblioteket på www.taarnbybib.dk

En del materiale kan du finde i TÅRNBY-RUMMET på Tårnby Hovedbibliotek, Kamillevej 10

De lokalhistoriske fotografier fra Tårnby kan du se på www.arkiv.dk

Du kan se de lokalhistoriske udstillinger

MIDT PÅ AMAGER og KASTRUP GLAS på Kastrupgårdsamlingen, Kastrupvej 399
Se åbningstider på www.kastrupgaardsamlingen.dk

PERMANENTE og SKIFTENDE UDSTILLINGER på Plyssen, Amager Strandvej 350
Se åbningstider på www.plyssen.dk

TÅRNBY STADS- OG LOKALARKIV

Kamillevej 10, 2770 Kastrup

Tlf. 32 46 05 00 • Mail: bibliotek@taarnby.dk • www.taarnbybib.dk